

BAȘTÎNĂ ETERNĂ:
CANIA ȘI IEPURENI

Consiliul comunal în acțiune

Onorate cititor ! Stimați locuitori ai comunei Cania!

Nimic nu poate fi mai aproape de sufletul fiecărui om decât baștina. A cunoaște istoria satului natal este o primă necesitate a fiecărui locuitor al lui, or, se spune că veșnicia s-a născut la țară, în sat.

Să ne satisfacem curiozitatea și dorința de cunoaștere a celor două localități din valea Tigheciului – Cania și Iepureni, în care fiecare locuitor, dar și oaspete se simte ca la el acasă. Să învățăm din lecțiile trecutului, să conștientizăm importanța prezentului și să ne simțim mândri că suntem parte componentă a unei localități cu renume, căci „A fi canian este o mândrie”.

*Din numele Consiliului comunal,
primarul comunei Cania Tudor Munteanu*

Funcționarii Administrației Publice Locale

Preistorie

Motto: „Iată cum se fac înmormântările oamenilor bogați (la traci). (...) îl înmormântează pe cel răposat, fie arzându-l, fie îngropându-l. Ei ridică o movilă și statornicească felurite întreceri.” (Herodot, V. 8)

1800–800 î. Hr. – La Cania au fost depistate movile funerare străvechi (epoca bronzului), dovadă a strămoșilor tracilor.

La Fântâna Iepurelui din valea râului Tigheci au răsarit cuiburi omenești cu mii de ani în urmă.

700–900 e. n. – Specialiștii au stabilit că pe moșia localității Cania a existat un sătuc străvechi.

Prima mențiune documentară a moșiei (1436)

Motto: (...) iubirea de moșie e un zid ... (Mihai Eminescu)

1436, iunie, 13 – Domnii Țării Moldovei, Ilie și Ștefan, îl „miluiește pe panul Mihail Stîngaciu cu saatele anume: (...) la Chigheaciu, pe Pârâul Fântânilor

unde a fost Oană Albul, și mai sus, Mănești, și la Chigheci, locurile din pustie mai jos de Prun, la Fântâna Păducelului, și mai jos, Fântâna Mare...

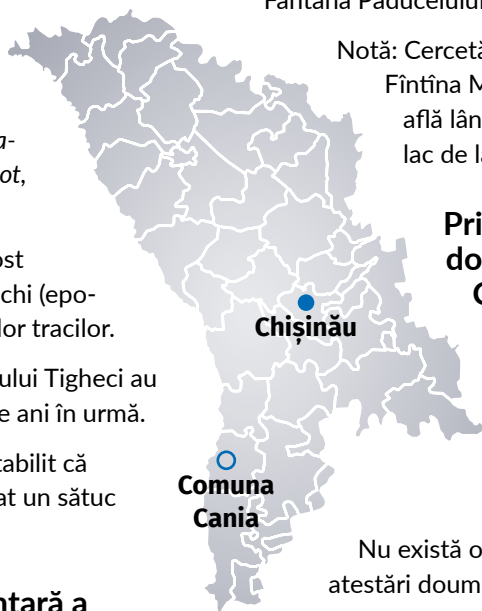
Notă: Cercetătorii susțin că locurile pustii Fîntîna Mare și Fântâna Peducelului se află lângă satul Cania, iar Prunul este un lac de lângă vărsarea Tigheciului în Prut.

Prima mențiune documentară a localităților Cania (1680) și Epureni (1672)

Motto: „Nimic nu poate fi mai scump la un popor decât începutul său, numele ce-l poartă, pământul pe care-l locuiește.”

Nu există o părere unică privind anul primei atestări documentare a localității Cania.

Vom lua ca punct de pornire constatarea cercetătorului Zamfir Arbore, persoană competentă în studiarea trecutului meleagului nostru: „Cania, sat, așezat în valea Tigheciului, pe malul stîng al pârâului. Sat vechiu, la 1680 avea o biserică veche de lemn, în locul căreia s-a zidit una nouă.”

Unii cercetători însă consideră că localitatea Cania ar fi de o vârstă cu satul Iepureni, care figurează în hrisoavele din 10 aprilie 1430 și 30 octombrie 1616, mai ales că aceste două sate întotdeauna au fost moșii comune.

Din alte surse constatăm faptul că satul Epureni este atestat documentar la 18 iulie 1672.

Versiunea toponimică

Motto: „Hărăzit de Domnul e ca fiecă sat și oraș să aibă un loc de așezare și un nume care să le poarte faima în lume.” (M. Sadoveanu)

Cania. Etimologie toponimică: (1) din etnonimul tribal tătăresc kan (ly) (kangly), cunoscut și la alte populații turcite sau (2) din antrop. Kan (l) i, și acesta având la origine un nume de trib tătăresc, în ambele cazuri cu modificarea ulterioară a finalei – ly, prin adaptarea în limba română la modelul onimic în ea/ia.

Epureni: Etimologie toponimică: reproduce atrop. Iepureanu cu forma de plural numele proprietarului (Epureanu n. n), care stăpânea moșii pe dreapta și pe stânga Prutului (comp. și denumirea comunei Iepureni din jud. Vaslui, România)

Cania: Cronica succintă a celor mai importante evenimente

Motto: „Tot ce putem și tot ce trebuie să facem acum este să ne adunăm documentele, care sunt materialele istoriei, pentru ca să putem compune odată o adevărată istorie” (Nicolae Bălcescu)

1436, 13 iunie – o primă atestare a moșiei localității Cania;

1680 – o primă mențiune documentară a localității și a bisericii din Cania;

1805 – 1810 – a fost construită o biserică nouă din bârne;

1813 – 1814 – Cania este inclusă în lista localităților ținutului Codru, fiind sat de răzeși;

1818 – în localitatea funcționează biserica Sf. Dumitru. Numărul sufletelor: bărbați – 64, femei – 62. Total 126;

1830, 14 august – localitatea Cania intră în componența ocolului Prut, județul Bender (Tighina);

1870 – Nr de case – 46. Suprafața moșiei – 800 desetine. Locuitori: bărbați – 123, femei – 142, total – 272;

1923 – Cania. Plasa Baimaclia. Poșta rurală, delegat al satului (primărie în Porumbești). Clădiri – 67. Locuitori: bărbați – 130, femei – 142, total – 272;

1924 – o primă mențiune documentară a școlii primare din s. Cania;

1930 – Satul Cania din județul Cahul, plasa Cantemir, avea 506 locuitori, dintre care 456 români;

1937 – Cania, comună rurală în jud. Cahul, având subordonate satele Porumbești și Iepureni, cu o populație totală de 2345 locuitori, școli primare în fiecare sat: 4290 ha de pământ, gară feroviară, depozite de cereale, cherestea și mărfuri industriale, prăvălii, cârciumi.;

1940 – în toamna anului 1940 autoritățile sovietice au înregistrat în Cania 660 de oameni, dintre care 615 români basarabeni, 7 ruși și 38 de reprezentanți ai altor etnii;

1944, 30 ianuarie – români – 2985 suflete; ruși, ucraineni, lipoveni – 9; bulgari-15; diverse – 17; total populație – 3026 suflete;

1959 – Cania, reședință de comună în raionul Leova, având în componența sa satele Cania, Epureni, Porumbești și Porumbeștii Noi. Satul Cania avea o populație de 1322 locuitori (640 bărbați și 680 femei);

1963 – colhozul „Pravda” a fost distins cu Premiul al doilea republican;

1977, 23 februarie – este dată în exploatare clădirea nouă a școlii;

1977, 25 martie – localitatea Cania este inclusă în componența raionului Cantemir.

Iepureni: repere istorice

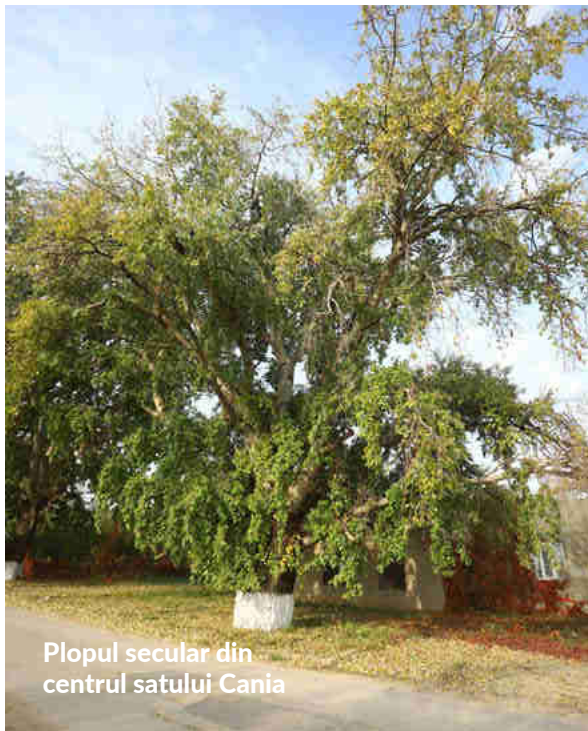
O primă mențiune documentară a localității Iepureni – 1672, 18 iulie;

1856 – Coiceva (tot la Iepureni): Numărul gospodăriilor – 167; Populația: gen masculin – 357, gen feminin – 326; suprafața moșiei în desetine – 4000. Proprietar – Epureanu.

1870 – Nr. de case – 46. Suprafața moșiei – 6775 desetine. Locuitori: bărbați – 137, femei – 143;

1890, iunie, 10 septembrie – în sala Judecătoriei regionale Chișinău se va desfășura licitația publică a averii imobile, apartenență a supusului român Ioan

Plopul secular din
centrul satului Cania

Manaliev Costachi – Epureanu, ce conține în sine 3857 ½ desetine de pământ, dintre care: 1847 – arabil, 1900 – loc pentru cosit și pășune;

1900 – localitatea lepurenii: bărbați – 464 suflete, femei 326 suflete; 150 case de locuit. Posesor – boierul, aga Costache.

1921 – prima mențiune documentară a școlii primare din satul lepurenii;

1923 – lepurenii se află în componența plasei Baimaclia. Clădiri: 136. Locuitori: - Bărbați – 399, femei – 461, total – 860. Poștă rurală, delegat al satului (primăria în comuna Țiganca);

1930 – satul lepurenii din jud. Cahul, plasa Cantemir, avea 734 de locuitori, dintre care 719 români, 3 greci, 2 evrei, 2 găgăuzi, 1 rus;

1937 – satul lepurenii îl găsim în componența comunei Cania, județul Cahul, având împreună cu localitatea Porumbesti din vecinătate 2345 de locuitori români, gara de cale ferată, 3 școli, 5 prăvălii, o cârciumă, depozite de cereale, proprietarii mai înstăriți și locuitorii de rând ai satului posedând 4290 ha de pământ;

1963 – în satul lepurenii este menționat un club nou;

1977 – localitatea lepurenii este inclusă în componența raionului Cantemir.

Personalități marcante

Motto: «Mulți bărbați minunați (...), se află (...) care, datorită faptelor lor bune, sunt întemeiate ca niște munți tari, ca o zidire a Domnului» (Dimitrie Cantemir)

Comuna Cania a crescut o serie de personalități de o valoare incontestabilă atât la nivel local, cât și la cel național și internațional. Mândria noastră o constituie:

Nely Ciobanu, cântăreață, interpretă de muzică ușoară;

Ion Zaharia, unul din cei mai mari flautiști basarabeni;

Mihai Manole, doctor în medicină;

Măciucă Mihai, antreprenor;

Andrei Tabureanu, profesor, autor de monografii etc.

Primari: Manole Gh.F., Ciobu I.V., Mihelis C.S., Salciuc N.Gh., Munteanu T.M.

Consilieri raionali: Corcimari A.I., Dubenco A.V., Doina N.A., Munteanu T.M., Salciuc N.Gh., Antoniu A.I.

Cetățeni de onoare ai raionului Cantemir:
Doina Nicolae, Corcimari Alexei.

Grădinița localității Iepureni

Colectivul IP Gimnaziul „Ion Creangă”

Educație și învățământ

Cania

*Motto: „Învățătura este ca aurul și are preț oriunde”
(Epictet)*

Prima mențiune documentară a școlii primare din Cania – 1924. Învățător – Ion Terzioglu.

1930 – Cania. Populația școlară înscrisă în recensământul (5–16 ani) – 136; numărul elevilor înscriși în catalog – 83, învățător – Ioan Popescu, vârsta 27 ani.

Învățătorii perioadei interbelice la Cania: Terzioglu Ion, Tudurachi Dumitru, Baldic Dumitru, Popescu Ioan, Suiu Ioan, Butuc Maria, Buruc Ioan.

1944–1945 – școala primară Cania include 4 clase (clasele I-IV), cu un contingent de 103 elevi

1946 – director al școlii primare din satul Cania este numit Țurcan Semion

1951, 1 ianuarie – în anul 1951 se mântuia zidirea școlii de 7 ani din s. Cociulia socotită pe 300 locuri.

(„Renașterea”, 1951, 1 ianuarie)

1977, 23 februarie – este finisată construcția edificiului școlii noi din satul Cania.

Director ai școlii din satul Cania în perioada post-belică: Cervinschii Ana, Radu Victor, Carastoian Ion, Murgeneanu Sofronii, Salciuc Natalia, Nuca Lilia.

Iepureni

Prima mențiune documentară a școlii primare din iepureni – anul 1921. Învățător – A. Pârvu (Pîrvan)

1930 – Iepureni. Populația școlară înscrisă în recensământ (5-16) – 201; numărul elevilor înscriși în catalog – 150; învățători – Constantin Atanasiu, vârsta – 35 ani, Anastasia Maleș – 23 ani.

Învățătorii perioadei interbelice la iepureni: Popovici Dumitru, Radzievski Marin, Bujoreanu Gheorghî, Holban Leonida, Bolocan Nina, Busuioc Olga, Atanasiu Constantin, Patriche Maria, Zaharia Olga, Țilea Ștefan.

1944 – 1945 – școala primară include 4 clase (clasele I-IV), cu un contingent de 91 elevi.

1945 – 1946 – director al școlii primare din satul este numit Sclearevici Trofim

Panorama Gimnaziului din Cania

Sănătate publică

Motto: «Sănătatea nu este totul, dar fără sănătate totul este nimic». (Artur Schopenhauer)

Punctul medical din comuna Cania a fost reconstruit în anul 2017.

Asistent Medical de familie Perju Pelagheea.

Punctul medical din comuna Cania

Activitatea economiă și de afaceri

Motto: „Nu contează ce meserie ai, Contează să fii cel mai bun” (Abraham Lincoln)

Cania

1817 – satul dispune de 2 mori de vânt și de 220 fălci de pământ „pentru hrană”, crânguri și imașuri întinse.

1870 – o cârciumă. Suprafața moșiei – 800 desetine. Animale: cai – 60, vite cornute mari – 180, oi și capre – 1000. Livezi – 3. Prisăci – 3 mari. Mori – 4.

1924 – conform reformei agrare au fost împrăștiți 77 locuitori din satul Cania cu 414 ha, 2500 m. p.

1925 – Cania: Băcănii – Punte Gheorghe, constructori de fântâni – Pleșu Costache, coșari – Ziete Ion, croitori Ursache M., fierari – Fieraru Nicolae, mori – Slobodeniuc Serghei, rotari – Corvinschi Sava, tâmplari – Murgeneanu Costache, agricultori – Bădărău Ion, Cornea N. Ion – 2 ha vie, Pruteanu Ion C., Rămășeanu Gheorghe I. – 2ha, Rămășeanu Ion – 32 ha, Țurcanu Mihalache – 38ha.

1937 – în localitatea Cania sunt înregistrate 10 firme industriale și comerciale

1941 – Tabloul de meșteșugari, localitatea: Cania – 8 unități.

1944 – Rampa pentru încărcare și descărcare a mărfurilor de la gara Prut (Cania) este una din cele mai lungi din județ – până la 50 m.

1946,21 ianuarie – Executivul raionul Baimaclia prin hotărârea Nr. 1 întărește suma creditului de 18000 lei tovărășiei pomi – viticole nou-create din satele Epureni-Cania-„M. I. Calinin”

1948, 20 februarie – este organizat colhozul „Calinin” în satul Cania. După colhozul Calinin a activat colhozul Pravda, în perioada post sovietică –președinte Ejița Simion, apoi reformat în cooperativa agricolă Prut.

Iepureni

1742 – 1767 – îi aflăm stăpâni ai moșiei Iepureni pe banul Aristarh și boierul Iordache Iomandi.

1870. O cârciumă. Suprafața moșiei – 6775 desetine. Animalele: cai-15, vite cornute mari-90, oi și capre-400.

1924 – conform reformei agrare au fost împrăștiți 124 locuitori din satul Iepureni cu 634 ha, 4500 m. p.

1925 – Iepureni: Acoperitori de case – Borza I., fierari – Colesnicenco Gheorghe, Ispas Petre, agricultori – Mihalfantos Mihail – 2 ha vie.

1930 Fierari – Colesnicenco Gh., Ispas P., mori – Mihailatos Mihail, agricultori: Boțani Ilie-35 ha și 2 ha vie, Mihailatos Mihail-2 ha vie, Tăbureanu Gh. – 38 ha și 2 ha vie, Ternev Iacob – 28 ha și 2 ha vie.

1937 – gara de cale ferată, 5 prăvălii, o cârciumă, depozite de cereale, etc.

1948, 24 august – este organizat colhozul „24 august”.

La etapa actuală pe teritoriul comunei activează

SC Măgura Agro SRL, conducător Doina Nicolai.

SC Omega Prim SRL conducător Țurcan Alexandru

Unități comerciale fondatori:

Îl Gîrneț Ghenadie

Îl Contășel Parascovia

Îl Cernomaz Ștefan

Îl Luca Ala

Îl Tăbureanu Victoria,

Îl Pavel Popescu

Îl Vigatana Kara,

Îl Adăscălița Simion în domeniul morăritului și panificației.

COOP Cania – cooperativa de consum Cania- președente – Doroftei Vasile

Prelucrarea lemnului-Tabureanu Vasile

Fabrica de colectare a cerealelor Cooperativa Glia

Vulcanizare: Holban Dumitru

Muzeul localității

Motto: «Muzeul nu este un lux, ci o necesitate». (Nicolae Iorga)

Muzeul de etnografie din satul Cania a fost fondat la 15 martie 2018.

Colaboratori ai muzeului: Andronova Raisa, Cabac Maria.

Cultură și tradiție

*Motto: „Cultura e sufletul omenesc
în veșnica acțiune, tot mai departe
și mai sus” (Nicolae Iorga)*

Comuna Cania se impune și prin activitatea artistică de amatori. Este cunoscut ansamblul etnofolcloric „Canianca” distins în repetate rânduri cu premii și diplome de onoare.

Dacă vreți să audiați neosul grai moldovenesc în cadrul tradițiilor și obiceiurilor populare străbune – veniți la Cania, la festivalul „La ci-reșe de Duminica Mare.

Directori ai căminului cultural Cania: Bejenaru L. S., în prezent: Roșu I. D.

Șef al căminului cultural Iepureni: Barilă Serghei.

Locuitori ai localităților Cania și Epureni decedați în anii războiului sovietico-nazist (1941 – 1945)

Motto: «Vicile reunite ale tuturor epocilor și ale tuturor lucrurilor nu vor egala niciodată nenorocirile produse de un singur război.»

Războiul II mondial a mistuit din Cania următorii ostași: Ajder Mihail Ștefan, Barilă Vasile Dumitru, Bujac Dumitru Ion, Bujac Dumitru Mihail, Bujac Ion Mihail, Busuioc Nicolae Constantin, Chihai Ion Constantin, Cobzaru Ștefan Vasile, Cruglenco Constantin Mihail, Dobrea Timofei Sofronie, Feraru Vasile Ion, Gîrneț Ion Dumitru, Holban Spiridon Grigore, Manoilă Alexei Simion, Manoilă Alexei Simion, Manoilă Alexandru, Munteanu Savelie Artemie, Murgeneanu Nicolae Mihail, Nistor Grigore Simion, Pavliciuc Haralambie, Pricochi Constantin, Pricochi Dumitru, Romașcanu Gherghe, Romașcanu Vasile, Rotaru Gherghe Alexandru, Tabureanu Gherghe Zaharia, Țurcanu Gherghe Nicolae.

(Localitățile Republicii Moldova, Chișinău, 2001, vol.3, pag.122;
Cartea memoriei, Chișinău, 2004, vol.V, pag.20)

Epureni

Satul Epureni și locuitorii lui au cunoscut anii cumplitelui război din anii 1941 – 1945, din care nu s-au întors: Bagrin Grigore Ion, Barnaciuc Grigore Ion, Borza Vasile Ion, Camedov Ștefan Ștefan, Chifac Mihail Zinovie, Chiricuță Andrei Ion, Chiriuță Nicolae Ion, Hanganu Grigore Tudor, Lazăr Dumitru Ion, Manoli Alexei, Pogurschi Gherghe Ion, Pricochi Dumitru Ion, Rotaru Anatolie Ion, Rotaru Gherghe Andrei, Rotaru Ion Andrei, Salciuc Alexei Ion, Salciuc Vasile Ion, Sîrbu Sergiu Constantin, Tabureanu Dumitru Vasile, Tabureanu Gherghe Ilie, Tabureanu Ion Gherghe, Termin Dumitru Iacob, Țurcanu Constantin Ion, Ursachi Dumitru Pintilie, Zaharia Simion Nicolae.

(Cartea memoriei, Chișinău, 2004, vol. V, pag. 55-56)

Biserica

Motto: „Credința e mare, credința dă viață. Istoria unei națiuni ajunge rodnică, mare îndată ce națiunea începe să creadă.” (Th. Carlyle)

1680 – satul Cania dispune de o biserică veche de lemn

În anul 1805, locuitorii satului au construit o biserică de lemn

1810 – a fost construită o biserică nouă din bârne.

1818 – Funcționează biserica Sf. Dumitru

1941 – au fost pregătite temelia și materialele necesare pentru construcția unei biserici în cimitirul actual

Odată cu venirea sovieticilor, toate materialele, inclusiv crucile de pe mormintele ostașilor români căzuți în anul 1941 în Bătălia de la capul de pod Țiganca, au fost folosite pentru construcția unei baze cerealiere. Astfel, din anul

1944 nu a fost în Cania un preot în mijlocul comunității.

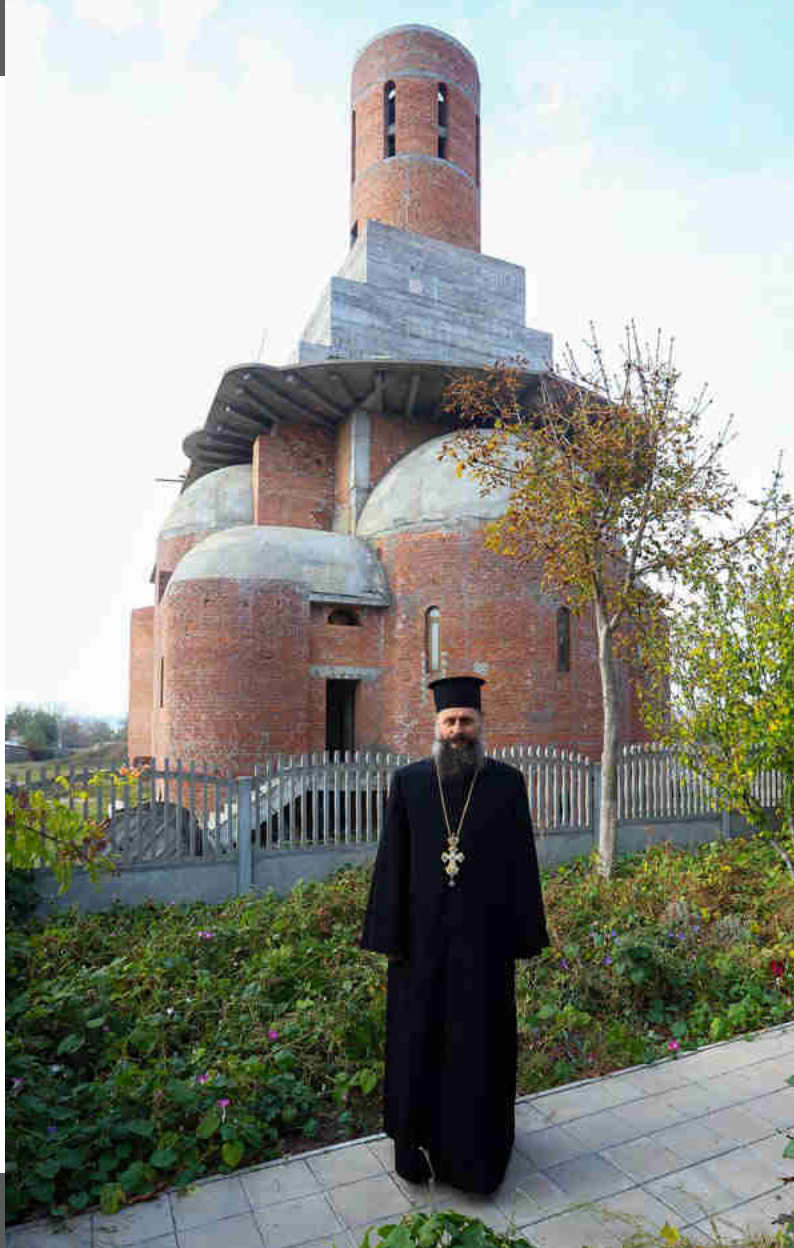
Din anul 1993, din inițiativa unor bătrâni din localitate se inițiază un comitet parohial care și-a pus drept scop construcția unui locaș de închinăciune pentru creștinii din comuna Cania – o catedrală numită „Catedrala Oaselor” cu hramurile „Sfântul Dumitru” și Tuturor Sfinților Români”, o biserică – mausoleu, care la subsol va avea o necropolă, unde vor fi aduse osemintele ostașilor căzuți pentru eliberarea Basarabiei.

La 19 octombrie 2000 a fost sfințită piatra de temelie a viitoarei Catedrale-muzeu-proiect realizat de arhitect ieșean Nicolae Munteanu.

Preoți:

Din 1993 până în prezent, preot-paroh este Vasile Burduja

Hramul se sărbătorește la 8 noiembrie – Sfântul Dumitru)

Cimitire

Motto: „Patria nu e pământul pe care trăim din întâmplare, ci e pământul plămădit cu sângele și întărit cu oasele înaintașilor noștri. Părinții, moșii și strămoșii ne sunt patria noastră; ei au avut aceeași limbă, același dor, aceleași suferințe ...”

Comuna Cania dispune de 2 cimitire: unul în satul Cania, și altul în satul Iepureni. În acest context, însă merită a fi menționate unele momente istorice:

1942, 26 mai – la Cania s-au identifica 10 morminte de eroi.

1943, 12 iulie – pe cota 110 de la Epureni a fost sfințită o Troiță, inițiindu-se și construcția unei biserici în memoria celor căzuți în timpul luptelor de la Țiganca.

În cimitirul de la Cania sunt înmormântați 938 de ostași români, într-o groapă comună, lungă de cca 100 de metri și lată de cca 40 de metri, fiind așezați în câte trei rânduri, acoperiți cu var.

Izvoarele și literatura

Arhive

A.N.R.M., Fond.,2, inv., 1, dos.2326; Fond., 2, inv.1, dos., 6456;
Fond., 3, inv.3, dos., 2392; Fond., 5, inv.,3, dos., 611;
Fond., 205, inv.,1, dos., 2054; Fond., 1477, inv.,3, dos., 2; dos., 13; Fond., 1785, inv.1, dos., 338; Fond., 1938, inv.,2, dos., 551; Fond., 2067, inv.1, dos., 110, 1145, 1169; Fond., P- 2370, inv.1, dos., 13, 23, 38; Fond; Fond., 2769, inv.3, dos.37;

Materiale din edițiile periodice

«Basarabia», Chișinău, 1999, Nr.6; «Buletinul Eparhiei Cetății-Albe-Ismail, 1942, Nr.8; «Renașterea», 1951, 1 ianuarie; «Țara», 2000, decembrie, nr.124.

Literatura științifică

Anuarul învățământului primar, București, 1993.
Anuarul României pentru comerț, industrie, meserii și agricultură, București, 1930.
Arbore Z., Dicționarul geografic al Basarabiei, București, 1904.
Cardaș A., Aspecte din reforma agrară. Chișinău, 1924.

Cartea memoriei. Catalog al victimelor totalitarismului comunist, Chișinău, 1999.

Cerga Al., Bisericile Basarabiei. Dicționar enciclopedic, vol.II, Chișinău, 2016.

Crețu V., Județul Cahul economic (1927-1937), Cahul, 1937.

Dicționarul statistic al Republicii Moldova, vol.I, Chișinău, 1994.

DRHA. Moldova, vol.I, București, 1975.

Egunov A., Pereceni naselionâh mest, Chișinău, 1878.

Eremia A., Tezaurul toponimic românesc. Republica Moldova. Arealul Cantemir. Chișinău, 2015.

Localitățile Republicii Moldova, vol.3, Chișinău, 2001; vol.7, Chișinău, 2007.

Locașuri sfinte din Basarabia, Chișinău, 2001.

Manoil Al., Cahul la răscruce de vremi, Cahul, 2008.

Nicu Vl., Localitățile Moldovei în documente și cărți vechi, Chișinău, 1991, Vol.I.

Poștarenco D., Istoria satului Sadâc, Chișinău, 2001.

Zapiski Imperatorskogo Odesskogo obșcestva istorii i drevnostei, Odessa, 1910, tom XXVIII.

Exprimăm sincere mulțumiri și aprecieri consultantților-informatori în domeniu, D-lor Salciuc Natalia și Corcimari Alexei.

Primaria comunei Cania, r. Cantemir

e-mail: primaria.cania@yandex.ru

tel. 0273 41-2-36

273 41-2-38

273 41-6-35

Facebook: Primaria comunei Cania

